

Ohje vanhemmille syyhystä

Ohje päivitetty 21.3.2024

Lapsenne varhaiskasvatusyksikössä tai koulussa on todettu syyhyä. Kotona on tärkeää seurata, tuleeko lapselle syyhyyn sopivia oireita. Jos lapselle tulee oireita, hänen on oltava pois varhaiskasvatuksesta tai koulusta, kunnes syyhy on hoidettu tai todettu oireiden johtuvan muusta syystä.

Tietoa syyhystä

Syyhyn aiheuttaa syyhypunkki. Punkit ovat hyvin pieniä ja elävät ihoon kaivamissaan käytävissä. Oireita on tavallisimmin sormien välissä, ranteissa, kynnärvarren sisäpuolella, kainaloissa ja genitaalialueella. Pikkulapsilla ja iäkkäillä syyhy voi levitä myös päänahkaan. Syyhy tarttuu yleensä pitkäkestoisessa tai toistuvassa paljaan ihon kosketuksessa. Se voi tarttua myös vaatteiden tai vuodevaatteiden välityksellä, mutta se on harvinaisempaa. Lyhytkestoinen kontakti, kuten kätteleminen ei tavallisesti aiheuta tartuntaa.

Syyhyn oireet

Syyhyn pääoire on kutina ja ihottuma, jotka johtuvat ihon herkistymisestä punkeille ja niiden eritteille. Kutina on häiritsevää etenkin iltaisin ja öisin. Tyypillisesti oireisia ihoalueita ovat kädet, ranteet, kainalot, vatsa, pakarat ja jalkaterät. Punoittavia syyhyypapuloita voi olla naisilla rinnoissa ja miehillä genitaalialueella. Lapsilla iholöydöksiä on tavallisimmin kämmenissä ja jalkapohjissa, mutta ihottuma voi olla myös laaja-alaista.

Syyhypunkin aiheuttamia käytäviä voi näkyä ranteissa ja nilkoissa, joissa iho on ohut. Lapsilla käytäviä voi havaita myös kämmenistä sekä jalkapohjista. Käytävän päässä voi näkyä tummana pisteenä itse punkki. Syyhypunkin kaivamat kapeat käytävät viittaavat vahvasti syyhyyn, mutta niitä ei läheskään kaikilla ole nähtävissä. Muita tyypillisiä iholöydöksiä ovat pienet rakkulat, näppylät sekä raapimajäljet.

Syyhytartunnasta kutinan alkamiseen kuluu ensimmäisessä tartunnassa keskimäärin kahdesta neljään viikkoa, enintään kuusi viikkoa. Itämisajan jälkipuolella tartunta voi jo siirtyä henkilöstä toiseen, mutta vasta oireileva henkilö aiheuttaa merkittävän tartuntariskin. Aiemmin syyhyn sairastaneella uusi tartunta alkaa tavallisesti oireilla jo muutaman päivän kuluttua.

Syyhyn lääkehoito

Syyhyyn sairastunut tai syyhyllä altistunut hoidetaan yleensä joko ulkoisesti permetriinivoiteella (Nix®) tai suun kautta otettavalla ivermektiinillä (esim. Scatol®). Sairastuneen sekä altistuneen hoito toistetaan viikon kuluttua. Syyhyn hoitoon voidaan käyttää myös rikkivaseliinia, mutta sen käyttö on harvinaisempaa. Rikkivaseliinihoitoa ei tarvitse toistaa viikon kuluttua. Permetriinivoidetta voi ostaa ilman reseptiä, muihin lääkkeisiin tarvitaan resepti.

Raskaana olevat naiset ja alle 5-vuotiaat lapset hoidetaan permetriinivoiteella tai rikkivaseliinilla. Imetyksen keskeyttämistä permetriinivoiteen vaikutusajaksi suositellaan, mutta viitteitä haitoista ei kuitenkaan ole. Ivermektiiniiä voidaan käyttää imetyksen aikana. Alle kaksivuotiaiden lasten hoidon tulee perustua lääkärin määräykseen.

Permetriinivoide (Nix®)

Voide levitetään mieluiten illalla puhtaalle ja kuivalle iholle varpaankärjistä leuankärkeen, niskaan ja korvien seutuun. Voidetta levitetään myös hiuspohjaan ja kasvoihin (ei silmänympärysiholle), mikäli näillä alueilla on syyhyyn sopivia oireita, sekä aina alle 2-vuotiailla lapsilla ja vanhuksilla.

Erityisen huolellisesti voidetta tulee levittää käsiin, ranteisiin, varpaiden- ja sormienväleihin, kynnenalusiin, napaan, kainaloihin, pakaroihin, nivusiin sekä ulkoisiin sukuelimiin. Vaikutusaika on aikuisilla ja yli 2-vuotiailla lapsilla 8–12 tuntia ja vauvoilla 6–8 tuntia. Keskimääräiset yhteen hoitoon tarvittavat voidemäärät ilmenevät pakkauksen ohjeista. Hoidon lopuksi iho pestään vedellä ja saippualla. Jos käsien ja alapään pesu on välttämätöntä hoidon aikana, voidetta levitetään heti uudelleen näille alueille.

Nix-hoito toistetaan aina viikon kuluttua. Myös syyhyille altistuneet, kuten perheenjäsenet ja muut lähikontaktit hoidetaan kahdesti viikon välein.

Ivermektiinitabletit

Tabletit otetaan mieluiten rasvaisen aterian yhteydessä. Appelsiinimehun tai alkoholin nauttimista ivermektiinihoidon aikana tulee välttää. Myös syyhyille altistuneet, kuten perheenjäsenet ja muut lähikontaktit hoidetaan kahdesti viikon välein.

Rikkivaseliini

Voide levitetään vartalon iholle kolmena peräkkäisenä iltana. Iho voidellaan varpaankärjistä leuankärkeen, niskaan ja korvien seutuun. Voidetta levitetään myös hiuspohjaan ja kasvoihin (ei silmänympäryksiin), mikäli näillä alueilla on syyhyyn sopivaa oiretta tai löydöksiä. Alle kahden vuoden ikäisillä lapsilla ja vanhuksilla voidetta levitetään aina myös hiuspohjaan ja kasvoihin. Erityisen huolellisesti voidetta on levitettävä varpaiden- ja sormienväleihin, kynsireunuksiin, napaan, kainaloihin sekä nivusiin ja ulkoisiin sukuelimiin. Voide saa olla iholla 8–24 tuntia, mieluiten koko vuorokauden. Vaikutusajan jälkeen se pestään pois ja iho kuivataan ennen uutta levitystä. Rikkivaseliini haisee voimakkaalta ja haju saattaa tarttua hoidon aikana käytettäviin vaatteisiin. Rikkivaseliinihoidon pituus on kolme vuorokautta eikä sitä toisteta muiden hoitojen tapaan viikon kuluttua. Myös syyhyille altistuneet, kuten perheenjäsenet ja muut lähikontaktit hoidetaan samalla tavalla kolmena peräkkäisenä iltana.

Siivous ja vaatteiden käsittely lääkehoidon yhteydessä

Lääkehoidon yhteydessä laitetaan käytössä olleet vaatteet, pyyhkeet ja vuodevaatteet tavalliseen 60 °C konepesuun. Myös ulkovaatteet, kuten takit, hansikkaat, jalkineet ja päähineet ja lasten pehmolelut yms. tulisi pestä. Jos vaate ei kestä konepesua, se laitetaan muovipussissa pakastimeen (-20°) yhden vuorokauden ajaksi tai suljetaan huoneenlämmössä muovipussiin seitsemän vuorokauden ajaksi.

Patjat, sohvot, kangaspäällystetyt tuolit, matot ja lattiapinnat imuroidaan. Käytä vaatteita ja vuodevaatteita käsitellessäsi suojakäsineitä.

Permetriinivoidetta tai ivermektiivitabletteja käytettäessä toimet tehdään lääkkeen vaikutusajan jälkeen eli noin 12 tuntia tablettien ottamisesta tai voiteen levittämisestä. Jos voide on levitetty yöksi, tehdään toimet aamulla. Samoin toimitaan toisen hoitokerran jälkeen. Rikkivaseliinia käytettäessä toimet tehdään kolmen peräkkäisen päivän hoidon päätyttyä.

Jälkioireilu

Syyhytartunnan aiheuttama kutina ja iho-oireilu kestää usein vielä 2–4 viikkoa hoidon jälkeen. Se johtuu ihon tulehdusreaktiosta eikä välttämättä tarkoita hoidon epäonnistumista. Omin päin ei pidä käyttää Nix®-voidetta kahta kertaa enempää, koska voide saattaa myös ärsyttää ihoa. Sekä Nix-voide että Scatol-tabletit ovat yleensä hyvin siedettyjä. Rikkivaseliini voi hieman ärsyttää ja kuivattaa ihoa. Hoito saattaa joskus epäonnistua eri syistä. Epäselvissä tapauksissa on mentävä uudelleen lääkäriin.

Altistuneen lapsen hoito

Altistuneen lääkehoito toteutetaan kahdesti viikon välein samoilla valmisteilla kuin syyhyyn sairastuneiden hoito. Vaatteet ja vuodevaatteet käsitellään samoin kuin syyhyyn sairastuneen kohdalla. Altistuneen perheenjäseniä ei tarvitse hoitaa.

Varhaiskasvatuksesta tai koulusta poissaolon pituus

Poissaolon pituus riippuu käytettävästä lääkkeestä:

- Permetriinivoidetta käytettäessä hoitoon tai kouluun voi tulla voiteen pois pesemisen jälkeen
- Rikkivaseliinia käytettäessä hoitoon tai kouluun voi tulla, kun kolmen vuorokauden hoito on toteutettu loppuun
- Ivermektiivitabletteja käytettäessä hoitoon tai kouluun voi tulla 12 tunnin kuluttua tabletin ottamisesta

Altistuneen, mutta oireettoman lapsen ei tarvitse olla poissa varhaiskasvatuksesta tai koulusta.